

RECENZIJA ROMANA *EZAN* IVANA ŠOJAT, EZAN, ZAGREB: FRAKTURA, 2018.

Ezan je povijesni roman o životnoj priči čovjeka koji se našao u vrtlogu osmanskih osvajanja na vrhuncu njihove moći, zlatnom dobu 16. stoljeća. Roman na svoje 384 stranice donosi zanimljivu perspektivu o odrastanju u Osmanskom Carstvu kroz prizmu ostarjelog Ibrahima, bivšeg janjičara koji svoje posljednje dane na ovom svijetu provodi prepričavajući turbulentne životne događaje svome sinu Denizuu.

Ivana Šojat, autorica ovoga romana, hrvatska je književnica s adresom u Osijeku. Iza sebe ima niz eseja, romana, kratkih priča i prijevoda književnih djela, koji su joj donijeli nekolicinu književnih nagrada. U romanu *Ezan* Šojat je zakoračila u svijet Osmanskog Carstva i jednu od karakterističnih značajki njegove povijesti, *devširmu*, odnosno danak u krvi. Naime, roman započinje pripovjedačevim prisjećanjem na rane dane svojega djetinjstva, odrastanje u blizini rijeke Neretve koja će ga obilježiti strahom od vode. Rođen 1514. godine, dječak Luka doživljava svoj prvi susret s janjičarima u dobi od 7 ili 8 godina, kada ga u procesu prikupljanja devširme odvođe na put prema Edirni. Iako nesvjestan konačnog cilja svoga putovanja, Luka ne osjeća strah pred nepoznatim, već promatrajući snažne muškarce oko sebe, janjičare ukrašene turbanima i jataganima, vidi prošlost kako se ponavlja, neznajući kako će jedan od njih, Mensur, na njega ostaviti najveći trag stvorivši od njega snažnog i mudrog čovjeka. Kako *devširma* i nalaže, Luka je s ostalim dječacima obrezan, primio je islam, a kao znak toga i novo ime, Ibrahim, koje će postati začetak njegova novog identiteta. Shodno tome, naslov romana označava mujezinov poziv na molitvu s vrha minareta, simbol Ibrahimove snažne vjere u islam, vjere koju je primio i u kojoj je proveo svoj život bez obzira na kršćanstvo u kojemu je rođen i koje nikad nije zaboravio.

Roman u svojim 40 poglavlja prati preobrazbu od zbunjenog dječaka do odraslog ratnika koji se, osim s neprijateljima, bori i s vlastitim demonima. Ibrahim upoznaje mistične elemente islama koji mu pomažu da se nosi s težinom oduzimanja ljudskog života, što ga kao krivnja prati sve do smrti. Prisjećajući se ratnih pohoda, propituje svoj identitet, svrhu ljudskog života, mudrost i moć koju oni kao ratnici posjeduju, a koje čovjeka mogu pretvoriti u krvoločnu zvijer. Kao posljedica toga, Ibrahim odbija sve blagodati osmanskoga dvora, bogatstvo koje je na temelju meritokratskih načela Osmanskog Carstva zaslužio vjerujući u ljude i čistoću njihova duha.

Unatoč tome što *Ezan* kao roman spada u žanr beletristike, autorica prikazuje niz povijesno točnih i utemeljenih činjenica koje se pronalaze u cijelom romanu - od prikaza osmanskih osvajanja na području Europe do bitke za Siget 1566. u kojoj je sultan Sulejman Veličanstveni, moćni vladar koji

je obilježio velik dio 16. stoljeća i uzdigao Osmansko Carstvo na status sile, doživio svoj posljednji pohod. Opisujući krvave obračune te strašne gubitke na obje strane, autorica je prikazala stvarnost ratnih sukoba neutralizirajući odnose i stajališta koja često prikazuju Osmanlije kao udarnu silu, a branitelje kao heroje unatoč tome što na bojištu ostaju samo smrt i krv i za pobjednika i za gubitnika.

Ipak, s povijesnog se gledišta najznačajniji dio romana nalazi u prikazu *devširme* koji je, kao što je navedeno, također činjenično točno prikazan. Odvođenje jednog dječaka na 40 domaćinstava u kadiluku bila je standardna praksa *devširme*, pri čemu se nikad nisu uzimali sinovi jedinci. Iako se Ibrahim ne sjeća lica svoje braće i svojih sestara, zna da nije bio jedino dijete svojih roditelja. Osim toga, zna da nije bio nasilno odveden, već da ga je majka predala janjičarima vjerujući u bolju budućnost koja ga čega. S obzirom na veliki broj metoda koje su se koristile u obrani djece od *devširme*, poput skrivanja po okolnim šumama, sakaćenja, pa čak i ženidbe u dječjoj dobi, Ibrahimu nije u potpunosti jasno zašto njegovi roditelji nisu posegli za tim metodama kontemplirajući svoj život, pitajući se što bi bilo da je samo ostao Luka. Prikaz *devširme* u ovom romanu nije u skladu sa standardnim promišljanjima u društvu s obzirom na to da su u kolektivnoj svijesti naroda jugoistočne Europe ostali utkani strah i mržnja prema Osmanlijama te uvjerenje u nehumanost i brutalnost prakse otimanja najbolje djece. Unatoč tome, autorica je htjela prikazati i drugu perspektivu prema kojoj se na *devširmu* gleda kao na metodu uspješne vertikalne društvene mobilnosti koja će upravo tim dječacima osigurati najviša mjesta u vojnoj i administrativnoj strukturi Carstva.

Šojat je, uključujući u svoju radnju galeriju snažnih ženskih likova, ukazala na potrebu razumijevanja ženske povijesti u Osmanskom Carstvu, pa tako i u islamu. Unatoč općeprihvaćenom uvjerenju u podređenost žena, autorica je skrenula pažnju i na žene koje su bile visoko obrazovane, koje su trgovale i upravljale svojim posjedima, što ističe i u intervjuima vezanima uz *Ezan*.¹ Ugled časne Hatidže, lika koji je uz Mensura oblikovao Ibrahima, te Ibrahimove supruge koja je usprkos njihovu braku štovala kršćansku vjeru, dokaz su tolerancije koja je vladala u Osmanskom Carstvu unatoč dominaciji patrijarhalizma i islama.

Ivana Šojat, spisateljica koja je tri godine posvetila radu na ovom romanu, dinamičnom naracijom i stilski bogatim opisima ukazala je na raskošan svijet Osmanskog Carstva koje je imalo velike ideološke i kulturološke utjecaje na Europu te pozvala na razumijevanje i gledanje osmanske povijesti kroz ponešto drugačiju prizmu.

BIBLIOGRAFIJA

WEB-STRANICE

<https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/-7973273> (pristupljeno 24. 2. 2021.)

1 <https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/-7973273> (pristupljeno 24. 2. 2021.)